

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník XI.

č. 4 (121)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

Pred 90 rokmi k nám prišli prvé pracovníčky pomocnej misie

Po skončení I. svetovej vojny bolo územie Slovenska zasiahnuté rôznymi infekčnými chorobami - týfusom, cholera, šarlachom, osýpkami, či španielskou chrípkou. Kontrola nad týmito nemocami bola extrémne náročná. Lekárov bolo málo, najmä na vidieku. Ľudia boli oslabení a vyčerpaní, trpeli podvýživou a nevládali chorobám odolávať. Ešte v roku 1918 sa začala zo Španielska šíriť do zvyšku Európy **španielska chrípka**. V Turzovke na ňu zomrelo viac ako 250 obyvateľov. V niektorých rodinách zomreli aj traja členovia a pred kostolom bývalo naraz vystavených viacero rakví. Ochorel aj miestny farár Karol Točík a ležal ťažko chorý 4 týždne. Bolo to len krátko potom, ako bol ustanovený za tunajšieho farára. V hláseniach obecných úradov na Kysuciach bývali aj nasledovné záznamy: **"Dedina je ako vymretá, ľudia sú chorí."** Vo farskej kronike sa píše: **"v auguste 1918 vypukli vážne epidémie, červienka, týfus škvrnitý a španielka, ktoré trvali až do roku 1921."**

MISIA BRITSKÉHO ČERVENÉHO KRÍŽA V TURZOVKE

Turzovský notár **Ludovít Janota** v tejto situácii žiadal Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska o pomoc. Na základe príhovoru **MUDr. Ivana Háľka**, predsedu ČK na Slovensku, zameral ČsČK, vďaka svojej predsedníčke **Alicii G. Masarykovej** pozornosť na Kysuce, ktoré neskôr sama navštívila. Z jej iniciatívy prišla na Slovensko pomoc v podobe **britskej misie ČK Lady Muriel Paget**. V apríli 1919 prišla Lady Paget do Prahy s prvými členmi pomocnej misie Britského ČK. Ich počet sa postupne rozrástol na 40. V Turzovke pri kostole zriadili v štátnej škole "epidemičný špitál" pre celý okres. Vyučovanie sa, podľa kroniky, presunulo do cirkevnej školy. Misia v Turzovke pozostávala z **kapitána zdravotnej služby Dr. Harweyho a Dr. Harpera**. Vedúcou misie bola zdravotná sestra **Manton**. Ďalej tu bol jeden lekár, 5 zdravotných sestier, vrchná sestra, kuchárka, dve služobné sestry, 8 vojakov - sanitárov, jeden poddostojník zdravotnej služby čs. armády a dvaja dezinfikátori. V nemocnici sa o chorých pomáhali starať aj **dobrovoľníčky z dediny**, bez finančnej odmeny. Dôležitá úloha v centre misie pripadla pani **Emilii Dudáčkovej**, pochádzajúcej z moravského Dlouhomilova, ktorá v Korni pomáhala svojej dcére pri vedení tamojšej školy. V misii pôsobila nielen ako ošetrovatelka, ale aj ako tlmočnica.

Pomocná misia dostala k dispozícii štátnu dezinfekčnú kolónu s nemocničnými dezinfektormi, 6 medikmi a vojakmi čs. armády. Títo vytvorili skupiny a každá mala k dispozícii **mobilné dezinfekčné zariadenie**. Konským potahom sa zariadenie presúvalo nielen po obci, ale po celej oblasti. Pacientov, chorých na týfus, do Turzovky privážali z okolia na vozoch i v špeciálnom vlaku. Po odvoze pacientov do nemocnice ich ihneď dezinfikovali. Veľké problémy však spôsobovala neochota a nevedomosť niektorých obyvateľov, príbuzných chorých. Viacerí nechceli cho-

Dobová pohľadnica - škola, v ktorej bola nemocnica umiestnená - zo zbierky J.K.

rých nahlásiť, zatajovali ich a nesúhlasili s prevozom do nemocnice. Problémy boli aj s dodržiavaním hygienických zásad.

Takáto nebezpečná činnosť, medzi nakazenými pacientami, sa stala osudnou aj pre niektorých pracovníkov nemocnice. 30. septembra 1919 zomrela írka zdravotná sestra, 42-ročná **Margaret Mc Cullum**, ktorá počas I. svetovej vojny pracovala aj v Rusku a Srbsku. Nakazila ju šatová voš. **Pochovaná je v Turzovke, za kostolom**. Obeťou týfu sa 13. októbra stal aj riaditeľ miestnej školy 55-ročný **Ignác Országh**, ktorý poskytol nemocnici priestory. Neskôr, 25. októbra chorobe podľahla aj neúnavná pracovníčka a tlmočnica **Emília Dudáčková**. Do konca roka 1919 bolo v Turzovke **liečených viac ako 183 pacientov, z nich 23 (9 mužov a 14 žien) zomrelo**. Celkovo v Turzovke zomrelo na škvrnitý týfus okolo 100 ľudí. Keď sa 15. novembra epidémia dostala pod kontrolu, odovzdala misia Britského ČK epidemickú nemocnicu v Turzovke ČsČK. Organizácia vyslala do nemocnice vlastný personál a **riaditeľom sa stal MUDr. Adolf Stanček**. Samotná **Lady Muriel Paget navštívila Turzovku v decembri 1919 v sprievode Alice Masarykovej**.

Misia úzko spolupracovala s ČsČK. Členky misie sa starali aj o vyhladované a choré deti a ich matky. V oblastiach s vysokým výskytom chorých detí zakladali pobočky stanic sociálnozdravotnej starostlivosti o deti a matky. V roku 1921 bolo takýchto stanic 16, v roku 1923 - 41 a v roku 1928 dokonca 53. Na Kysuciach boli najskôr založené v Čadci, Turzovke a Makove, v roku 1922 aj vo Vysokej a v nasledujúcom roku aj v Starej Bystrici a Skalitom. Okrem toho boli zakladané aj vývarovne pre podvýživované deti. **Prvá z týchto vývarovní vznikla práve v Turzovke**. Od apríla 1919 do začiatku roka 1922 dosiahla návštevnosť v stravovacích strediskách úctyhodné číslo, keď denne sa tu najedlo značné množstvo detí.

Od týchto smutných udalostí, ktoré zasiahli naše mesto, celé Kysuce, aj ďalšie oblasti Slovenska, uplynie v tomto mesiaci už 90 rokov. Nemali by sme na ne zabúdať a aspoň príležitostne si spomenúť na všetkých obetavých ľudí, ktorí neváhali položiť vlastné životy za záchranu iných.

Mgr. **DRAHOMÍR VELIČKA**

PRIPRAVUJEME

PUBLIKÁCIA TURZOVKA KRÍŽOM KRÁŽOM má ďalších sponzorov a darcov (predplatiteľov)

V minulom čísle sme informovali, že súčasťou novej publikácie bude aj zoznam tých, ktorí sa zaslúžili o jej vydanie a že zoznam sponzorov a darcov - predplatiteľov, budeme mesačne uverejňovať na tejto strane KYSUC, až do doby vydania knihy.

Dnes tak robíme po druhý raz a máme radosť z toho, že zámer nachádza u čitateľov pochopenie, veď počet darcov sa oproti minulému mesiacu zdvojnásobil.

V mesiaci marec 2009 na konto novej publikácie prispeli:

4. MUDr. Jozef Mozolík, Poprad	50 €
5. Terézia Lovasová, Olešná	20 €
6. Jozef Stopka, Klokočov	20 €
7. Vilma Plechová, VICI, Čadca	50 €
8. Ján Chromík, Turzovka	20 €
9. Ing. Dušan Chromík, PhD., Martin	25 €

ĎAKUJEME

Ak ste si aj Vy, vážení čitatelia položili otázku, ako je možné prispieť a zapísať sa do zoznamu darcov a predplatiteľov TURZOVKY KRÍŽOM KRÁŽOM, tu je odpoveď:

Zaplatením minimálnej čiastky 20 € u fyzických a 40 € u právnických osôb a podnikateľských subjektov formou daru na účet Spolku č. 0310340326/0900 vedený v Slovenskej sporiteľni, a.s., alebo **poštovým peňažným poukazom**, ktorý dostanete na požiadanie v **Medzinárodnom informačnom centre v Turzovke** (Dom kultúry RJ), alebo v **kancelárii Spolku** (Konzerváreň), kde môžete svoj dar zložiť aj v hotovosti oproti pokladničnemu dokladu. Zaplatená suma Vás po vydaní knihy oprávňuje prevziať si ju v počte, určenom násobkami stanovenej čiastky.

BLAHOŽELÁME

V apríli oslávia životné jubileá a okrúhle narodeniny členovia nášho Spolku

ŠTEFAN STUHLÍK
Turzovka

IVAN GAJDIČIAR ml.
Turzovka

MUDr. JOZEF MOZOLÍK
Poprad

Ing. KRYSŤÝNA DLHOPOLČEKOVÁ
Turzovka

MSc. JURAJ DLHOPOLČEK
Bratislava

ŠTEFÁNIA PISTOVČÁKOVÁ
Dlhá nad Kysoucou

Želáme im všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalšom živote veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

Potešujúce správy zo spoločného stretnutia

V pondelok 23. marca sa za účasti priamatora mesta konalo na Mestskom úrade v Turzovke spoločné stretnutie všetkých spoluzorganizátorov budúceho TURZOVSKÉHO LETA 2009. Jeho cieľom bolo doplnenie a koordinácia akcií a podujatí v dobe **od 27. júna až do 16. augusta**, teda aj akcií usporiadaných našim Spolkom v uvedenom období.

Vďaka štedrému príspevku od samosprávy, bude možné aj v tomto roku usporiadať v meste **tradičný rezbársky plenér ľudových rezbárov z beskydskéj oblasti DREVENÉ TAJOMSTVÁ**. Jeho v poradí už IV. ročník sa bude konať v dňoch **14. - 18. júla 2009** na sídlisku Šarky. V súčasnosti už oslovujeme rezbárov a spoločne hľadáme tému pre ich práce. **Výročné stretnutie členov Spolku**

priateľov Turzovky bude v sobotu **15. 8. 2009** v zasadacej sieni MsÚ.

Spoločné stretnutie organizátorov Turzovského leta 2009 prijalo na návrh Spolku **rozhodnutie zvoliť na rok 2010 v poradí IV. Svetové stretnutie Turzovčanov a ich potomkov** na tradičný hodový termín. Novinkou bude, že slávnostný akt zvolania nebude tak ako doteraz počas hlavného programu v amfiteátri, ale uskutoční sa v strede mesta **počas sprievodu účinkujúcich mestom**. Zvolanie bude tak ako vždy spojené s vlajkoslávou a originálnym prevkapaním.

Do rámea Turzovského leta zapadne aj **príležitostná oslava 10. výročia vzniku Spolku priateľov Turzovky**, plánovaná predbežne na sobotu **27. 6. 2009** počas žiackeho futbalového turnaja a súťaže

„O najlepší guláš“. Tu bude mať Spolok vlastné súťažné družstvo, bude variť nielen pre súťaž, ale bude hostiť každého svojho člena, ak v tom čase do Turzovky zavíta. Na tomto stretnutí sa prerokuje aj program zvolania Svetového stretnutia a určia aktivity, ktorých výsledkom bude tak ako vždy, trvala pripomienka tohto podujatia, usporiadaného raz za štyri roky. Predbežný návrh vedenia Spolku je, prevziať patronát nad **reštaurovaním Pamätníka Milana Rastislava Štefánika** a zrekonštruovaním celého parku, kde sa pamätník nachádza. V krátkom čase Mesto zadá architektovi úlohu vypracovať projekt obnovy parku tak, aby tvoril štýlovú jednotu s chystanou výstavbou a úpravami na sídlisku Šarky a v centre mesta.

PRIPOMÍNAME SI

V stredu 1. apríla 2009 uplynulo 160 rokov od času, čo v Čadci zomrel

FRANTIŠEK XAVER DANIŠ
turzovský a čadčiansky farár

Za farára do Turzovky bol inštalovaný v októbri 1829, (narodil sa 23. 10. 1796 v Banskej Štiavnici) pôsobil tu celé jedno desaťročie a v roku 1840 odišiel za farára do Čadce. Jeho pobyt v Čadci zapadá do štúrovských čias. Pre neho samého to boli roky národnej a buditeľskej práce a spolupráce s predstaviteľmi slovenského národného hnutia. Daniš sa aktívne zúčastnil na revolučných udalostiach 1848/1849. Hurban, ktorý sa spolu so Štúrom zdržiaval počas vojenských akcií u Daniša na fare, spomína, že len jeho veľkému vplyvu mohli ďakovať za to, že sa čadčianska mládež hojne pridala k revolúcii. Obaja predstavitelia slovenského národného hnutia slávil na čadčianskej fare aj Nový rok 1849. Mnoho práce by bol Daniš ešte vykonal, ale jeho život skončila predčasná smrť. Pochoval ho bytčiansky farár Štefan Tvrdý. Pri vlnajších spomienkových oslavách výročia príchodu hurbanovcov do Čadce bol jeho hrob slávnostne znovu vysvätený. (bližšie o jeho živote a diele pojednáva publikácia **FARNOSŤ TURZOVKA** v kapitole Osobnosti turzovskej farnosti na str. 299 - 300)